

Door de betonwoestijn heenbreken

MICHEL GASTKEMPER

Wim van Gorcum (61) is voor trouwe Motieflezers geen onbekende. Hij publiceerde twee keer over het thema 'rugdekking': in 1999 en in 2002. Het bleef echter niet bij schrijven en praten. Hij nam het initiatief tot het creëren van een rugdekkingscultuur in de Antroposofische Vereniging. Nu is er een punt bereikt dat hij een voorlopige balans kan opmaken.

Antroposofie heb ik leren kennen via de vrijeschool in Gouda, waar de initiatiefnemers een voorlichtingsavond hielden. Ik werd onmiddellijk gepakt: door het mensbeeld, door de pedagogie. Aan het eind van de avond heb ik mezelf als vrijwilliger aangeboden. Meteen de volgende dag werd ik al gebeld. Het was bijna onvermijdelijk, mijn betrokkenheid bij de start van de vrijeschool daar. Ter voorbereiding kwamen echte antroposofen en hielden lezingen. Ik durfde zelf geen lid van de Antroposofische Vereniging te worden. De Christengemeenschap was mijn eerste stap. Ik bleef aarzelen bij Antroposofische Vereniging, maar hakte later eindelijk de knoop door.

De lidmaatschapskaart en Motief werden thuisgestuurd. Maar hoe kreeg ik hier houvast? Ik bezocht verschillende bijeenkomsten, die spraken me echter niet aan. Ik drong niet door. In die tijd speelde de kwestie van het racisme, de vrijeschool hevig werd aangevallen. Er was een hoop te doen op drukbezochte ledenvergaderingen. Mij deden die enorm veel pijn in mijn ziel. Alsof er een dolk doorheen ging. Ik vond het vreselijk, was er kapot van. Maar ik wilde de pijn niet voelen. Ik was er boos om, maar op wie eigenlijk?

Toen verscheen in Motief het artikel van Jelle van der Meulen met de titel 'Wat nu?' Dat heb ik in één adem uitgelezen. De boodschap was: kijk niet in wrok achterom, maar vraag wat wij nu moeten gaan doen. Dit is het, dacht ik.

Vol verwachting wachtte ik op de volgende Motief, maar er waren geen reacties op, helemaal niets. Eind 1998 ben ik zelf maar een reactie gaan schrijven. Ik had het gevoel dat er een engel op mijn schouder zat. Het artikel werd nog geplaatst ook.

Ik schreef dat de antroposofie nog steeds een belofte voor de toekomst is, ook al is het nog geen cultuurfactor van betekenis geworden. Het gaat erom de christelijke impuls in deze tijd vorm te geven. Maar hier gaat een vloedgolf aan materialisme tegenin. Tegen die stroom moet worden opgegroeid, met kracht, taaiheid en doorzettingsvermogen. Daarbij heb je elkaar nodig, om elkaar steun te geven.

In mijn eigen situatie was ik jarenlang bij de Antroposofische Vereniging zonder lid te zijn. Zo beleefde ik dat tenminste. Ik werkte in een zeer onantroposofische omgeving, heel technocratisch. In de Europese hoofdvestiging van een Japans bedrijf dat industriële meet- en regelapparatuur levert en installeert. Hier kon ik geen antroposofie kwijt. Als ik nu maar een geestverwant had. Er moesten bijvoorbeeld voor het personeelsbeleid ethische richtlijnen komen. Wat schrijf je dan op? Hierover had ik graag eerst eens met een mede-antroposoof van gedachten willen wisselen.'

Dieter Brüll had de richting al aangegeven voor dit principe. Hij noemde dat gemeenzaamheid. Hij gebruikte het beeld van een kring waarbij de gezichten van de leden naar buiten gericht zijn. Ondertussen geven ze elkaar rugdekking en behoeven ze hun gemeenschappelijk ideaal. Brüll heeft dit beeld niet verder uitgewerkt. Mijn idee was om dat nu te gaan proberen, om als antroposofen die gemeenzaamheid vorm te gaan geven.

Ik kreeg kritiek op het artikel, omdat ik hierbij gebruik wilde maken van een database. Ik bedoelde dat ik het bewustzijn wilde vergroten van wie er lid zijn, wat zij kunnen en hoe ze elkaar vinden om elkaar te helpen. Een kaartenbakje was ook goed of iemand met een sterk geheugen. Dit voorbeeld kwam gewoon uit mijn eigen praktijk.

Het ging mij erom dat je je 'karmische maatjes' kunt gewaarworden. Je krijgt dan het gevoel dat de ander je kan helpen in je ontwikkelingsweg. Je weet bij een ontmoeting meteen, à la minute, dat je iets met iemand 'hebt'. Het blijkt dat dat altijd wederkerig is.

Maar het kan ook heel lang duren voordat het zover is. Je kunt ook eerst een gevoel van afkeer hebben. Als je elkaar echter vaker tegenkomt, moet je het

gewoon met de ander doen zoals die is. Vervolgens kun je door die antipathie heenbreken, door je eigen gevoel. Dan kun je verrassenderwijs heel veel met de ander doen, veel van diegene leren en met hem of haar verder komen.

En verder heb je alles hier tussenin. Je moet zo oplettend zijn dat je de mensen die op je pad komen gaat herkennen. Dit kan gewoon in de bus gebeuren. Je weet niet hoe de engelen dat voor je regelen.'

Na publicatie in Motief gebeurde er eerst niets. Vervolgens kwamen er best veel reacties, allemaal positief. Toen presenteerde het bestuur haar werkplan, waarbij allerlei initiatieven werden gesteund. Ik herkende er mijn rugdekkingsverhaal in. Ik vroeg of ik in dit werkplan mee mocht doen. Marien Faasse en Michaela Hordijk zijn er vervolgens op ingegaan. Zij waren al bezig met het thema initiatiefcultuur en waren van plan een 'werkplan-atelier' op te zetten. Voor mijn gevoel horen rugdekking en initiatiefcultuur bij elkaar. Dat werd langzaam helder. Als je een initiatief neemt, steek je je hoofd boven het maaiveld uit. Je loopt meer risico. Je hebt behoefte aan steun en bemoediging. De rugdekkingscultuur en het werkplan-atelier werden in elkaar geschoven. Daarbij was het geven van rugdekking niet alleen van belang voor initiatiefnemers.

Rugdekking betekende voor mij vooral elkaar helpen in praktische zin, met wat je in het dagelijks leven kunt gebruiken. Maar mensen bleken heel verschillende beelden en begrippen te hebben bij 'rugdekking'. Het is een warm begrip. Dat verwarde mij in het begin ook. Wat is het eigenlijk? Je kunt bijvoorbeeld alleen denken aan ondersteuning in financiële zin. Maar ook aan het bemoedigen van eurythmisten die bezig zijn met eurythmievernieuwing. Het werd duidelijk dat iedereen het vooral begreep vanuit zijn eigen beelden en imaginaties. Je moest elkaar daarover vertellen en dat met elkaar uitwisselen.

Met het praktische aspect bedoelde ik het volgende. Iedereen die met antroposofie naar buiten treedt, die antroposofie gestalte geeft, kan rekenen op kritische vragen of op pure vijandelijkheid. Je moet je dan gesteund weten, en dat niet alleen op zielniveau. Maar ook zodanig deze wereld accepteert hoe jij bezig bent met antroposofie.

Bij het helpen formuleren van ethische richtlijnen kun je bijvoorbeeld denken aan smeergeld. Ik werkte in een internationaal bedrijf. Het personeel komt overal in de wereld. In sommige landen kun je niet zonder een bepaalde vorm van steekpenningen, als je een order in de wacht wilt slepen. Hoe ethisch is dat eigenlijk? Dat dilemma kun je tastenderwijs voor mensen bespreekbaar maken. Bijvoorbeeld door te laten zien hoe je kunt handelen in de geest van het

bedrijf, vanuit de bedrijfsfilosofie. Dat betekent ook dat je er niet alleen voor staat.

Je kunt vertellen dat het bedrijf een persoonlijk karakter heeft, dat wij daar deel van uitmaken. Met onze inzet en onze moraliteit oefenen wij daar invloed op uit. Wij voeden dat specifieke karakter en moeten er daarom geen rotzooitje van maken. Vanuit dat idee ga je verder. Kun je boer worden zonder vieze handen te maken en modder aan je laarzen te krijgen? Nee! Datzelfde geldt ook voor ons. Heb je een goed gevoel bij steekpenningen? Nee. Maar toch moet je verder. Je spreekt iemands individuele moraliteit aan, maakt die wakker. Je wordt je ervan bewust hoe onze materiële wereld in elkaar zit, wat erachter zit. Dat betekent ook dat je schrammen en deuken in onze wereld kunt oplossen. Je legt niet van bovenaf op hoe er moet worden gehandeld, maar kijkt naar het individuele geval en naar de persoon in kwestie.

Antroposofie geeft de kans om de christelijke impuls voor deze tijd verstaanbaar te maken, ook praktisch en concreet gezien. Je gaat tastenderwijs op zoek naar antwoorden en ondertussen let je op hoe je je verbinding met de geestelijke wereld in stand kunt houden en voeden.'

Ik heb zelf een karmisch maatje gevonden in Corrie Groenendaal. Zij formuleerde heel mooi en treffend dat rugdekking ruimte scheppen is, om welwillend en liefdevol dingen tot ontwikkeling te laten komen die tot ontwikkeling willen komen.

Ik werd lid van het werkplan-atelier. Hier deed ik een schat aan contacten met initiatiefnemers op. In de zomer van 2002 was de eerste gemeenschappelijke avond voor rugdekkers. Het advies van een wijze antroposoof was: houd het eerst klein, word niet te ambitieus. Creëer een soort kweekvijver. Tot nu toe bevindt de rugdekking zich nog in de embryonale fase. We werken met een relatief kleine groep mensen, op kleine schaal. Wel gebeuren er bijzondere dingen.

Samen met Corrie heb ik met zo'n twintig mensen rugdekkingsgesprekken gevoerd. Vooraf hieraan ging de vraag: wat kun je over jezelf opschrijven, zodat je anderen rugdekking kunt geven en zelf rugdekking kunt ontvangen? Iedereen probeerde een zelfportretje te schrijven, over zichzelf als persoon, over de eigen biografie en de eigen drijfveer. Dat zijn heel diepgaande dingetjes, elk een juweel.

Niet iedereen deed het, sommigen hadden schroom. Er moet ook voorzichtig mee worden omgegaan. Je geeft immers jezelf bloot. Ik heb duidelijk gemaakt dat de portretten onder mijn beheer bleven. Ik zei: alleen met jullie uitdrukkelijke toestemming laat ik het ook aan anderen lezen. Dat was mooi, maar natuurlijk ook een grote handicap. Want wat kun je er dan mee doen?

Je kunt er niet vrijelijk mee omgaan, in de zin van het aftasten van vraag en aanbod. In plaats van een stimulator werd het een flessenhals. Weet je wat, zeiden Corrie en ik tegen elkaar, laten we dan met iedereen een gesprek houden. Om zicht te krijgen op wat iemand beweegt om aan zulke portretjes mee te doen. Dat bleek een gouden greep. Vooral omdat Corrie meedeed. Zij is in staat om goed te luisteren en precies de juiste vraag te stellen. Dit geeft mensen het gevoel gezien en begrepen te worden. En daar gaat het ten diepste om.

Aanvankelijk dacht ik dat er twee groepen mensen waren: mensen met vragen en mensen die daarop konden antwoorden. En dat ik daartussen alleen maar een bruggetje hoefde te maken. Maar dat was niet zo. Iedereen heeft vragen en aanbod op verschillende gebieden. Toen ik daar achter was, ging het stromen.

Er kwam een ingenieur die op een erg technocratisch bureau werkte. Hij vertelde dat hij zich daar eenzaam voelde. We hebben alleen geluisterd en vragen gesteld. Kort daarna vroeg zijn baas geheel onverwacht aan hem of hij een project op zich wilde nemen over de niet-chemische kwaliteit van water. Dat was helemaal raak, het correspondeerde met een diepe innerlijke behoefte.'

Ik ben nog steeds heel dicht bij het idee dat ik oorspronkelijk formuleerde. Of beter gezegd: ik ben er dichterbij gekomen. Het is voor mij een enorme leerweg van een fascinerende schoonheid. De goddelijke vonk is er in ieder mens. Hierdoor kan deze even opflakkeren, in de ander, maar ook in mij.

Ik heb vooral drie dingen geleerd. Het eerste is de antroposofie en de waarde van antroposofie voor het dagelijks leven en het met elkaar omgaan. Dat betekent bij het ethische vraagstuk dat ik geen specifieke oplossing heb voor het dilemma met de steekpenningen. Wat ik kan doen is met de verkoper gaan praten, met hem ernaar kijken. Ik kan er een beeld bij creëren en afspraken maken. Belangrijk is hem niet in zijn eentje de jungle in te sturen. Het gaat er om dat hem gezien heb, en daarmee zijn moraliteit aanwakker.

Het tweede is de sociale impuls van de antroposofie, zoals Brüll die onder woorden heeft gebracht. Met antroposofie kun je je verbinding met andere mensen op een andere manier gestalte geven. Het werkt in het tussenmenselijke. Het worden heel andere gesprekken, zelfs als ze zonder woorden zijn.

En het derde is wat ik het priesterlijke element zou willen noemen: het onderhouden van de verticale lijn. De ontmoeting met de medemens is tegelijk een religieuze ervaring. In hem of haar kun je de godheid ervaren, en daardoor ook in jezelf. Daarvoor heb je de andere mens nodig.'

De rugdekkingscultuur heeft tot nu toe een beschermd, prenataal leven geleid. Het wordt tijd om die op bredere schaal te brengen.

Ik zie drie concentrische cirkels. Een binnenste waarin Corrie en ik rugdekkingsgesprekken voeren en in het diepste wezen afdalen. Een middelste cirkel waar netwerkjes van mensen ontstaan die elkaar kennen en die elkaar en anderen ondersteunen. De buitenste cirkel ten slotte kan zelfs een chatbox op internet zijn, en in die zin het meest naar buiten gericht.

De impuls is dezelfde, maar het ideaal is veel mooier geworden! Er zat een engel op mijn schouder, toen bij het artikel, en zei me wat ik op moest schrijven. De diepte van de impuls zag ik nog niet. Die zie ik nu veel meer.

Met de ontwikkeling die ik net schetste is voor mij de Antroposofische Vereniging ook aan het veranderen. Nu zie ik die als een akker met vruchtbare aarde met veel plantjes die nu tot bloei aan het komen zijn. We leven in een betonwoestijn. Maar als we goed kijken zien we overal kleine scheurtjes. Van onder het beton groeien plantjes hier dwars doorheen. Dat was een uitspraak van de vorige penningmeester, Jaap van der Haar, die ik altijd heb onthouden. We leven in een tijd van transformatie.

Op een dag zag ik opeens een beeld. Dat is heel bijzonder voor mij, want dat heb ik eigenlijk nooit. Ik bevond me onder die betonplaat, het was er donker en schemerig. Maar er was wel energieke activiteit en druk overleg. Van alle planten was het wortelgestel in de grond versterkt. Er was een toegewijde en optimistische sfeer: we komen er doorheen! De Antroposofische Vereniging is voor mij zo'n plek. Hier groeien wortels.'

Artikel uit:
Motief, Maandblad voor Antroposofie nr. 80, december 2004